

paėjęti nurodytomis kryptimis. Tai pokalbis su jau šį tą išmanančiu. Jame išgryninama unikali, savita pozicija, labai tiksliai ir taupiai perteikiami savieji vertinimai, leidžiant pajusti, iš kokių kontekstų jie išauga, kokioje minties įtampoje randasi. Taip pat leidžiama skaitytojui pasitikrinti, kiek pakeliama, įveikiama tokia sąmoksliniškia

stilstika – kai vietoj problemos suformulavimo ir nuoseklios jos sklaidos, palengva artėjant prie sprendimo, viename sakinyje gali rasti ir klausimą, ir atsakymą, ir suabejojimą, ir tik nujaučiamą polemiką tiek su kitais autoritetais, tiek su savimi... Tai ezoterinis mokymas, bet koks džiaugsmas tapti pašvęstuoju.

Saulė Matulevičienė

Dialogo variantai „Kazio Grigo pokalbiuose laiškais“

Ilgą laiką, skaitydama epistolinio žanro knygas ar mažesnes korespondencijų publikacijas, dažnai papildančias rašytojų, kitų kultūros ir meno žmonių raštus, jausdavau si taip, tarsi vogčiomis klausyčiausi dviejų žmonių pokalbio, kartais labai asmenišką, o kartais – visiškai dalykišką, oficialaus, bet vis tiek privataus. Galvoje nuolat įkyriai sukdavosi mintis: ar visada publikuoto susirašinėjimo dalyviai norėtų, kad jų laišakai taptų prieinami kiekvienam raštingajam? Tokia emocionali, individualaus santykio su skaitomais tekstaš paieška atskleidžianti nuostata. Tačiau čia pat mintyse sukirba ir akivaizdi tiesa: laišakai turbūt labiausiai iš visų komunikacijos formų leidžia pažinti bendraujančiųjų asmenybes, sužinoti konkrečiais gyvenimo etapais jiems buvusias aktualesias problemas, pajusti profesinio ir asmeninio kasdieniškojo gyvenimo klodų neatskiriamumą, pamatyti žmogų sudėtingesnio, ne situacinio, dialogo kontekste.

Tradicinės kultūros tyrinėjimų istorijoje turime daug atvejų, kai vienokiame ar kitokiame ediciniame kontekste būdavo paskelbiami į liaudies kūrybą besigilinusių žmonių laišakai. Dažnai tradicinės kultūros artefaktų rinkėjų ir tyrinėtojų korespondencija cituojama ar referuojama įvairiuose folkloro leidinių komentaruose, įvaduose, teorinėse studijose ir pan., pirmiausia ieškant prabėgusio laiko momentų *status quo* atspindžių, gaudant autentišką aktualios komunikacijos akimirkas ir taip tarsi pripažįstant dides-

nį epistolinių tekstų patikimumą. Iš tiesų, juk kur kas įdomiau atsiveria visa Liudviko Rėzos „Dainų“ parengimo, publikavimo ir vertinimo epopėja, kai perskaitome jo laiškus Johannui Wolfganui Goethei¹, o Jono Basanavičiaus laišakai, siųsti daugybei jam tautosaką padėjusių rinkti bendraminčių, atveria kur kas platesnę kultūrinių interesų įvairovę².

Dabar sunku būtų tiksliai pasakyti, kuri su folkloru gyvenimą susiejusių asmenybių epistolinė publikacija laikytina pirmąja, o štai pati naujausia identifikuojama nesunkiai – minint didžiojo *Pakeleivio* (taip jis pats save, dešimtmečiais po Lietuvos kaimus tautosaką rinkusį, ne kartą yra pavadinęs) Jurgio Dovydaičio 100-ąsias gimimo metines „Tautosakos darbu“ XXXIII tome skelbiamas pluoštelis jo korespondencijos³.

Visi paminėtieji atvejai atspindi požiūrį į korespondenciją kaip į svarbią, bet vis dėlto tyrinėjimus ar folkloro publikacijas tik papildančią bei iliustruojančią medžiagą. Iki

¹ Žr. L[iudvikas] Rėza. *Lietuvių liaudies dainos*, d. 2, paruošė A. Jovaiša, Vilnius, 1964, p. 356–365.

² Jonas Basanavičius. *Raštai*, kn. 2: *Publicistika, recenzijos. Iš gyvenimo kronikos ir laiškų*, parengė Kostas Aleksynas, Leonardas Sauka, (*Jono Basanavičiaus tautosakos biblioteka*, t. 15), Vilnius, 2004, p. 213–266.

³ Iš Jurgio Dovydaičio ir Juzefos Ramanauskaitės susirašinėjimo, parengė Andžela Jakubynienė, *Tautosakos darbai*, 2007, t. XXXIII, p. 282–300.

šiol neturėjome atskiros, adresatų įvairovė pasižyminčios folkloristų laiškų knygos, t. y. savarankiško epistoliniam žanrui priskirtino leidinio. „Kazio Grigo pokalbiai laiškais“⁴ yra pirmasis toks leidinys lietuvių folkloristikos padangėje. Pirmą mintis, perskaičius šią knygą, buvo apie nepaprastai didelę dialogo variantų gausą. Labai ryškus individualus santykis su kiekvienu adresatu (knygoje jų net apie tris dešimtis!) kaip patikimu dialogo partneriu. Iš laiškų sklaidoje sklinda vyraujanti nuostata pirmiausia įsiklausyti į pašnekovą, atsilipti į jo būseną ir tik paskui, lyg tarp kitko, tarsi puse lūpų prabilti apie save. O kai pabandžiau pati sau kaip nors apibendrintai išvardyti (jeigu, žinoma, tai iš viso įmanoma padaryti) K. Grigo laiškų rašymo stilių, nieko konkretnesnio į galvą neatėjo už, atrodytų, tokį subanalintą ir nebeskambantį emblemą epitetą, kaip poetiškai laišškai... Laimė, pats autorius atėjo man į pagalbą, viename laiške žmonai užsimindamas apie savo išgyvenimus, patiriamus iš toli rašant mylimam žmogui: „Kažkaip iš tolo įdomiau galvoti apie artimą žmogų, ir tada į paviršių skverbiasi visi šiltesni ir geresni jausmai, ir mintys klostosi gyvais paveikslais, nejučiomimi ir pasijunti poetas“ (p. 164).

Knygos pavadinimas tikrai nemeluoja ir neklaidina – visa šiam leidiniui atrinkta K. Grigo korespondencija pateikiama dialogo principu. Galima tik įsivaizduoti, kiek daug kruopštaus parengėjos darbo ir laiko pareikalavo sumanymas publikuoti greta laiškus ir atsakymus į juos. Rengdama epistolinius tekstus spaudai, Judita Grigienė ir pati tiesiogiai dalyvavo pokalbiuose su kai kuriais buvusiais vyro laiškų adresatais, tiesa, ne laiškais, o apie laiškus: „Didžioji išsaugotų laiškų dalis – tai jaunystės metų susirašinėjimas. Žmonės, su kuriais Kazys bendravo ar susirašinėjo, man pažįstami ir žinomi, todėl ryžausi pasibelsti į privataus jų gyvenimo duris, pasitikslindama

⁴ *Kazio Grigo pokalbiai laiškais*, parengė Judita Grigienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2006. – 334 p.

vieną ar kitą praeitinį nuslinkusį gyvenimo faktą“ (p. 323). Korespondencija knygoje rikiuojama nuosekliai, vedant skaitytoją nuo pirmųjų K. Grigo susirašinėjimų su jaunystės draugais, toliau – epistoliniai dialogai su mokytojais ir mokiniais (gal ne visi net ir pažinoję K. Grigą žino, kad jis labai rimtai darbavosi mokykloje, o su buvusiais mokiniais visą gyvenimą palaikė šiltus ryšius), po jų eina, manyčiau, išties ypatingas „pokalbių“ skyrius – susirašinėjimai su šeima. Laiškų publikacija baigiama gausia profesinės srities korespondencija: susirašinėjimais su kraštotyrininkais, užsienio kolegomis. Visa ši komunikacijos formų įvairovė tokia daugiabalsė ir marga, kad vargu ar būtų įmanoma visą ją aprėpti glaustuose pasvarstymuose apie knygą. Atidžiau įsiskaitant, ryškėja aktualesnės „pokalbių“ temos, stipresni žmogiškojo ryšio niuansai, į kuriuos ir norėtusi viena kita eilute atsilipti.

Pirmiausia knieti užsiminti, kad, nepaisant išsamaus K. Grigo bičiulio ir ilgamečio kolegos prof. Leonardo Saukos įvado, pavadinto „Kazys Grigas ir tautosakos mokslas“, bei greta publikuojamos knygos parengėjos kruopščiai sudaryto svarbiausių K. Grigo gyvenimo datų sąrašo, kuriame didesnė pozicijų dalis vienaip ar kitaip siejasi su tautosaka ir folkloristika, vis dėlto visos knygos, kaip jų srities leidinio, folkloristai niekaip negalėtų savintis. Mančiau, pirmiausia „Kazio Grigo pokalbiai laiškais“ yra epistolinės literatūros pavyzdys, gražiai atnaujinantis ir papildantis vis dar savarankiškų kūrinių neturtingą lietuviškąjį šio žanro klodą. Tiesa, iš beveik pusantro šimto knygoje publikuojamų K. Grigo laiškų ir beveik tiek pat dialogų partnerių tekstų nemažą dalį sudaro vadinamoji dalykinė korespondencija (nors žodis „dalykinė“, manyčiau, vis dėlto nelabai atitinka profesoriaus susirašinėjimo su kolegomis ir bendraminčiais stilių). Joje aptariami įvairūs tautosakos rinkimo ir publikavimo klausimai, geranoriškai skubama į pagalbą patarimo klausiantiems adresatams. Tačiau man asmeniškai kur kas įdomesnės K. Gri-

go mintys apie savo darbus, aptinkamos laiškuose, rašytuose pašnekovams, neturintiems profesinio ar apskritai kraštotyrimo ryšio su folkloru. Juose aptinkame kitoki – nebe tokį konkretų santykį su kasdiene veikla, bandymą *kitam*, t. y. asmeniškai labai artimam, bet profesijos atžvilgiu toliau esančiam pašnekovui, papasakoti apie savo veiklą. Gal kaip tik ši distancija ir, žinoma, kiekvienu atveju individualus ryšys su adresatu paskatindavo platesnes savo pašaukimo refleksijas, prasitarimus apie „saldžią naštą“, apie darbą kaip prakeikimą ir džiaugsmą tuo pačiu metu: „nes tie darbai kaip saldi našta, pradėti, nebaigti, įkyrėję ir brangūs kaip neišnešiotas kūdikis, neduoda ramybės. Su mintimis apie jus gulu ir keliu ir giliai širdy pergyvenu, kad jie tokie menki, kad vis pavyksta užbaigti keleriopai mažiau, negu tikėjaisi“ (p. 131). Šios eilutės – iš laiško mokytojai Klementinai Misiūnaitei, labai artimai bičiulei, su kuria K. Grigas susirašinėjo nuo ankstyvų jaunystės dienų iki 1999 metų.

Būdamas absoliutus savo srities profesionalas, atrodytų, nė akimirkos nesiskyręs su darbu (laiškuose, beje, tai irgi atsispindi: nuolat kalbama apie darbų darbelių vežiojimąsi į sanatorijas, komandiruotes, atostogų metu aplankomas kaimo sodybas...), K. Grigas vis dėlto labai gerai jautė vertybių hierarchiją. Nuolatinis savęs „tardymas“, ką, kaip, o svarbiausia – dėl ko darau, kartais neišvengiamai atvedavo į atvirą ir griežtą savo kūrybinės veiklos vertinimą, laiškuose tik pačiam artimiausiam žmogui patikimą kandų pyktelėjimą, kad „tautosakinius straipsniūkščius“ kartais tenką ir dėl duonos kasdieninės rašyti. Ir čia pat atsidūsėjimas: „O taip norėčiau nors truputį labiau būti panašus į Daukantą“ (p. 224). Daukanto gyvenimo ir darbų nuodugnus pažinimas (1958 m. apginta disertacija „Simonas Daukantas – lietuvių tautosakos rinkėjas ir leidėjas“, vėliau daug darbuotasi rengiant spaudai tautosakinius Daukanto raštus) išties darė didelį poveikį ir K. Grigo asmenybei, skatino jausti didįjį lietuvių istorijos ir kultūros metraštininką kaip autoritetą ir

mokytoją. Įdomi kultūrinį šių asmenybių palikimą įprasminanti detalė: epistolinio žanro požiūriu (turint omenyje minėtą su lietuvių kultūros studijomis susijusią jo dalį) greta atsiduria K. Grigo ir dešimčia metų anksčiau išleista S. Daukanto laiškų knygos⁵.

„Pokalbiuose“ yra keli laišškai, kuriuos K. Grigas rašė artimiesiems iš tautosakos ekspedicijų. Visi iš Žemaitijos, o vieno dalis netgi tarmiškai parašyta („su žmuoneles žemaites susikalbu gera, dažna būvu pavaišents“ – p. 224). O iš 1955 m. siųsto laiško padvelkia tikra tautosakos ekspedicijų piligrimystės nuotaika: „Traukinyje beldėmės [kartu su Broniumi Uginčiumi – *V. I.*] iki 6 val ryto. Išlipę Tryškiuose, užsidėjome ant pečių savo dar sunkias palydoves – kuprines ir iškūprinome į Mickiškes. Visą naktį nemigę, saulės kepinami ir vos pavilkdami kojas, sukorėme apie 14 km ir tik Dievo piršto dėka atsitiktinai susitikome beiškeliaujančią į kitas parapijas lankyti savo žentus ir marčias senę Dauginienę. Turėjome žinių, kad ji moka daug dainų ir į Mickiškes ėjome specialiai pas ją, ir jeigu ne tas laimingas susitikimas, būtų tekę iš čia iškeliauti kaip musę kandus. O dabar pas ją pagyvensime apie 4–5 dienas, o po to leisimės į Papilę: Daukantą aplankysime“ (p. 193–194).

Bene labiausiai „pokalbių laiškais“ pavadinimas tinka Kazio Grigo ir Vytauto Kubiliaus jaunystės metų (1944–1948) susirašinėjimams. Juose – ir mokyklinės kasdienybės detalės, ir neramaus istorinio konteksto atspindžiai, pirmųjų darbų džiaugsmas ir nesėkmės; tačiau užvis daugiausia nuoširdaus ir jaunatviškai atviro dalijimosi mintimis apie gyvenimą, dievoiešką, mirtį, kūrybą (bičiuliai laiškuose pasikeičia ir pirmaisiais savo literatūriniais bandymais), apie buvimo žemėje prasmes ir vertybes. Tuo pat metu laiškuose daug paradoksalaus žaismo, tik šiems dviem draugams atpažįstamų bendravimokodų „Grigas Kazys mano gyvenime“ – 1944 m. lapkri-

⁵ *Laiškai Teodorui Narbutui: Epistolinis dialogas*, parengė Reda Griškaitė, (Simono Daukanto raštai), Vilnius, 1996.

tį V. Kubilius pokštaudamas rašo K. Grigui laišką, imituodamas mokyklinio rašinio struktūrą, net planą pateikdamas (p. 26). Ypač ryškiai juntamas abipusis įsiskaitymas į draugo laiškus (dažnai prabylama apie neskubėjimą rašyti atsakymų, nepavykusius ir paskutinę akimirką suplėšytus laiškus), troškimas išvengti banalaus moralizavimo, atsiliepti pačia savo sielos gelme. Simbolišku ir lietuvių kultūrai svarbiu sutapimu norėtusi laikyti dviejų jaunystės draugų ir kolegų ateityje asmeninių raštų edicijos sutapimą laike: V. Kubiliaus dienoraščių pirmoji knyga išėjo tuo pačiu metu, kaip ir K. Grigo epistoliniai tekstai. Šios knygos tarsi papildoma viena kita, „kalbasi“ tarp savęs:

K. Grigas: „Mums kartais bus liūdna, kad vis dėlto ir mes esame žmonės kaip ir visi kiti – žiūrintys savo naudos ir malonumų, o kartais nejuoim džiaugiamės, kad ir mes gyvename tuo pačiu, ką išgyventi tenka visiems. Mes eisime pasieškoti Dievo, bet Jo nerasime bažnyčioj, miške nei laukuos, kol Jo nepajusime savo širdy. O kai tarpais siela išbrinks lyg varpa ir mumyse netilps gyvenimas, mes jį barstysime kaip vaikai gatvėmis kaštonus ir sakysime – tai yra poezija. Mes gyvensime“ (p. 41).

V. Kubilius: „Gavau nuo Kaziuko laišką. Jis sako, kad mes kaip vaikai su kaštonais žaidžiame. Tikrai?! Paskui pasisotinsime gyvenimu ir rasim Dievą.“⁶

Pasak knygos parengėjos, K. Grigas buvęs šeimos žmogus: „Namų židinio pasigedavo vos peržengęs namų slenkstį“ (p. 324). Išsiruosti į tolimesnes ir ilgalaikes keliones K. Grigą priversdavo būtinybė pasirūpinti sveikata. Iš Ukrainos ir šiaurės Kaukazo sanatorijų namus pasiekusiuose žmonai Juditai rašytuose laiškuose (tiesa, dažnai adresuotuose ne tik jai, bet ir sūnams Jauნიui ir Vyteniui) ir jos atsakymuose gražiai dera pokalbiai apie būtį ir buitį. Dalijamasi visa ku: visomis patirtomis kultūros naujienomis, darbų (kurie neretai abiem jiems, humanitarams, tapdavo bendri) reikalais, beaugančių vaikų kasdienybe, susitikimo

⁶ Vytautas Kubilius. *Dienoraščiai: 1945–1977*, parengė Janina Žekaitė, Jūratė Sprindytė, Vilnius, 2006, p. 46.

laukimu. „Nelauk laiškų, lauk manęs“, – manyčiau, ši 1955 m. pavasarį iš Moršino žmonai siųstame laiške (turima galvoje, jog artėja laikas keliauti namo ir daugiau laiškų iš sanatorijos nebus siunčiamam) sumirginti mintis galėtų tapti apibendrinamąja Juditos ir Kazio Grigų pokalbių laiškais parafraze.

Skaitant „Kazio Grigo pokalbius laiškais“ kiekviename puslapyje jaučiamas subtilus sudarytojos dėmesys ir pagalba skaitytojui. „Sukaupusi nemažą pluoštą Kazio laiškų ir turėdama atsakymus į juos, svarsčiau, ar teikti juos skaitytojams, ar perduoti ilgametėn archyvą nežinion, iš kurios juos kada nors galbūt pakels jau nepažįstami ir mūsų pragyventų laikų bei rūpesčių nepatyrę žmonės. Jiems daug kas bus nežinoma ir nesuprantama. Todėl ryžausi pati parengti laiškų rinkinį“ (p. 323). Su meile ir pagalba pristatyti visi K. Grigo adresatai, aptarta ir paaiškinta kiekviena aktualesnė detalė ar realija. Parengėjos dirbta ne tik prie išsiųstų K. Grigo laiškų, kuriuos ji taip kruopščiai perstebėtina trumpą laiką surinko iš jo adresatų, bet atidžiai peržiūrėti ir laiškų juodraščiai, iš kurių viena kita eilutė, matyt, siekiant dar didesnio korespondencijos atvirumo skaitytojui, tarsi kviečiant jį atidesniam žvilgsniui, perkelta į publikuojamus laiškus (plg. p. 121). Tai tarsi dar vienas iš daugelio „Pokalbiuose“ aptinkamų dialogo variantų.

Gal net kiek simboliška, kad iš K. Grigo kultūrinio palikimo pirmiausia skelbiami jo laiškai, visados tik nuoširdaus ir atidaus santykio su kiekvienu sutiktu žmogumi paliudijimai. Turbūt kiekvienas, kam teko džiaugtis visada daugiau asmeniškai negu darbine institucine bendryste su šiuo žmogumi, skaitydamas knygą tikrinsis, ar tokį profesorių prisimena, stebėsis (neišvengiamai) ir džiaugsis netikėtai aptiktomis visai nežinomomis jo savybėmis.

Pabaigai vėl norėtusi grįžti prie minties, kad ši knyga tikrai svarbi ne vien K. Grigą pažinojusiems jo profesinės srities atstovams. Ką gali žinoti, galbūt šiais, nuo klasikinės epistolinės kultūros šviesmečiais nutolusios komunikacijos laikais kur kas aktualiau ją

skaityti ne tiek kaip bendrą lietuvių folkloristikos istoriją papildantį dokumentą, o kaip epistolinio žanro kūrinių ir įprasminantį pačią laiškų rašymo kultūrą, pagrįstą atvirumu, pasitikėjimu ir įsiklausymu į adresatą. Kaip čia neprisiminsi kunigo Juliaus Sasnausko minties, išsakytos jo paties laiškų knygoje:

Už Tėvynę – tad ir už mus

Skubinanti keistis ir žengti tolyn marga dabarties kasdienybė vis dar negali nuslopinginti poreikio grėžiotis į netolimą praeitį: nuolatos prireikia lyginti, ką turime šiuo metu ir kaip gyvenome anksčiau. Dingsčių ir paskatų tai daryti randasi įvairių – ir buities, ir politinio gyvenimo, ir kultūrinės veiklos sferose. Dar daug kam iš atminties neišblėsusias gyvenimo prieblandas bei prošvaistes primins ir 2007 metų pabaigoje pasirodžiusi kompaktinė plokštelė-albumas „Už laisvę, tėvynę ir tave“*. Vyresnės kartos žmonės jį nukels į praeitį gerus šešis dešimtmečius – į tuos išimtinus laikus, kai buvo iškilusi didžiulė grėsmė tautos išlikimui ir kai priešinimasis jos naikinimui pareikalavo didžiulių aukų. Na, o dabartinėms kartoms šis leidinys leis pajusti tą negandų kupino laiko dvasią, bent kiek paskatins labiau vertinti mūsų laikais nuniveliuotas vertybes – tėvynės meilę, aukojimąsi gimtojo krašto labui. Albumas kaip tik labiau orientuotas į jaunimą: dainas dainuoja, pritariant vokalui ir įvairiems dabar madingiems instrumentams, populiarios muzikos atlikėjai, jos savitai aranžuotos ir interpretuotos muzikiniu požiūriu. Ši netikėtumą, apskritai, matyt, visus nuteiksiantį maloniai, įvertins muzikos specialistai, o šiuo rašiniu tesiekiamą pasižvalgyti į tai, kas albume išreikšta

* *Už laisvę, tėvynę ir tave: Gražiausios partizanų dainos*: Natos, žodžiai, nuotraukos, Vilnius, 2007. – k. pl. + kn. (42 p.).

Recenzijoje daugiausia remiamasi ne kompiuteryje girdimu ir matomu, o popieriniu leidinio variantu, tad jis sąlygiškai vadinamas tiesiog albumu.

„Laiškai juk randasi iš intensyvaus vidinio gyvenimo, iš įsipareigojimo neužmiršti, neapleisti, neišduoti.“⁷

Vita Ivanauskaitė

⁷ Julius Sasnauskas, Antanas Terleckas. *Jeį esame čia: Laiškai*, Vilnius, 2000, p. 5.

žodžiais. Nebent dar būtų galima pagirti kompaktinės plokštelės idėjos autorių Marių Jančių ir šio projekto rėmėją Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrą už leidiniui atrinktas nuotraukas, vaizdžiai atspindinčias partizanų buitį ir padedančias paryškinti dainomis perteikiamas nuotaikas. Gaila, kad dar neatsirado techninių galimybių matyti šiuos leidinių praturtinančius vaizdus kompiuterio ekrane drauge su skambančiomis dainomis.

Įžanginiame žodyje M. Jančius kaip tik pabrėžia esant labai svarbu, kad rezistencinės kovos dainos „nebūtų pamirštos, o išgirstos ir suprastos, pirmiausia jaunų tėvynainių“. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinės direktorės Dalių Kuodytės rašinio pagrindinė mintis – tautoje daug vertybių yra užgožusios okupacijos laikotarpio ir dabarties virsmo negandos, ir „garbė tiems, kurie praėjusiame laike geba išvelgti neabejotinos vertės dalykus, kalbančius apie juos šių dienų kalba šių dienų žmogui“.

Projekto konsultantė, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslo darbuotoja Vita Ivanauskaitė įvadiniame straipsnyje nusako tą vietą, kurią užima XX amžiaus viduryje sukurtos laisvės kovų dainos didžiuliame ir margame visų karinių-istorinių dainų lobyne, ką jos reiškė, kokį vaidmenį suvaidino priešinantys okupacijai. Jos mintis, kad kovotojai „rezistencijos kovų pradžioje dainuodavę pamėgtas tarpukario dainas“, o netrukus sulaukė „naujų aktualių kūrinių“, ko gero, leido praplėsti ir kūrinių pasirinkimo skalę: greta partizanų dainų